

Türkiye’de
Bir Dinler Tarihçisi
Prof. Dr. ŞABAN KUZGUN

Doç. Dr. Hüsamettin KARATAŞ

TÜRKİYE'DE BİR DİNLER TARİHÇİSİ

PROF. DR. ŞABAN KUZGUN

Doç. Dr. Hüsamettin KARATAŞ

ELAZIĞ-2021

ISBN: 978-625-7501-42-2

Asos Yayınları 2021

Türkiye’de Bir Dinler Tarihçisi Prof. Dr. Şaban Kuzgun

Yazar: Doç. Dr. Hüsamettin KARATAŞ

Kapak
Asos Yayınları

Redaksiyon
Asos Yayınları

Birinci Baskı: 2021

ASOS YAYINLARI

Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu

Cad. No: 67/2-4/ ELAZIĞ

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0532 643 75 23

Yayınevi Sertifika No: 47901

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bütün bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayın BOOKCITES tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ	108
İÇİNDEKİLER.....	VII
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞABAN KUZGUN'UN HAYATI VE ESERLERİ

1. Şaban Kuzgun'un Hayatı.....	9
1.1. Şaban Kuzgun'un Doğumu ve Çocukluk Yılları	9
1.2. Şaban Kuzgun'un Gençliği ve Tahsil Hayatı	9
1.3. Şaban Kuzgun'un Akademik Hayatı ve Çalışmaları.....	10
1.4. Şaban Kuzgun'un Hatıraları, Kişiliği ve Karakteri.....	13
1.5. Şaban Kuzgun'un Vefatı.....	16
2. Şaban Kuzgun'un Eserleri	17
2.1. Şaban Kuzgun Kitapları.....	17
2.1.1. Hazar ve Karay Türkleri.....	17
2.1.2. İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik.....	20
2.1.3. Dinler Tarihi Dersleri	23
2.1.4. Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri.....	25
1.4. Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri.....	27
2.2. Şaban Kuzgun'un Kalem Aldığı Makaleler	30
2.3. Şaban Kuzgun'un Yazdığı Ansiklopedi Maddeleri	31
2.4. Şaban Kuzgun'un Katıldığı Sempozyum ve Konferanslar	31

İKİNCİ BÖLÜM
ŞABAN KUZGUN'UN ÇALIŞMALARINDA UYGULADIĞI
DİNLER TARİHİ METOTLARI

1. Deskriptif Metot	34
1.1. İstanbul Karay Toplumunda Örf ve Adetler	36
1.2. Nişan ve Düğün.....	37
1.3. Ölü Gömme Adetleri:.....	38
1.4. Tarihi Bir Şahsiyet Olarak Hz. İbrahim.....	40
1.5. Kurban Olayı.....	42
1.6. Sablilik.....	44
1.7. İbrahim'in Dini (Haniflik)	44
1.8. Gök Tanrı Dini	47
1.9. Hıristiyanlıkta Vahiy ve İlham Anlayışı	48
1.10. Hz. İsa'nın Mucizeleri.....	50
1.11. Hz. İsa'nın Hastalan Tedavi Etmesi.....	51
1.12. Hz. İsa'nın Ölülere Diriltmesi	51
2. Filolojik Metot	52
2.1. Hazar.....	55
2.2. Karai-Karay-Karaim	56
2.3. İbrahim	57
2.4. Hanif-Haniflik.....	58
2.5. Din.....	59
2.6. Mana	61
2.7. Fetiş	62
2.8. Tanrı	62
2.9. Kitab-ı Mukaddes.....	63
2.10. İncil	64
2.11. Misyon ve Misyoner	65
3. Fenomenolojik Metot	66
3.1. Hac.....	70
3.2. Kurban Ritüeli.....	71
3.3. Sünnet.....	72
3.4. Ziyaret Fenomeni.....	74

3.5. Mezarlar	75
3.6. Ağaçlar.....	76
3.7. Taşlar	77
3.8. Su Kaynakları	78
3.9. Ev (Ocak) Kültü.....	79
3.10. Efsaneler, Kerametler ve Menkıbeler	79
3.11. Tenasüh ve Hulûl.....	80
4. Karşılaştırma Metodu	81
4.1. Karailiğin Rabbani Yahudiliğinden Farklı Olduğu Noktalar	86
4.2. Peygamberlik	90
4.3. Hz. İsa'nın Nesebi	93
4.4. Hz. İsa'nın Tabiatı "İnsanoğlu-Allahoğlu" Meselesi	95
4.5. Hz. İsa'nın Muhakeme Edilmesi, Çarmıha Gerilmesi ve Yeniden Dirilmesi	96
SONUÇ	101
KAYNAKÇA.....	105

ÖNSÖZ

Dinler Tarihi, insanlık tarihi ile çağdaştır. Nitekim nerede bir insan ya da insan topluluğu varsa orada mutlak surette bir din veya inanç odaklı bir yapılanma söz konusudur. Bazı insanların ferdi olarak dinsizliği ya da inanmamayı tercih etmeleri her dönemde görülmüş olsa da genel olarak din bir ihtiyaç olarak değerlendirilmeye devam etmektedir. Zira dinler ve dinsel uygulamalar sadece varlıkları ile değil bireyler ve toplumlar üzerindeki etkileri ile varlığını düşünce ve eylem ekseninde sürdürebilen en eski olgulardan biridir. Dolayısıyla dinler, insanlara dinamizm veren, toplumları şekillendiren ve bir açıdan da onları ayakta tutan yüce duygulardır. Bu bağlamda beşerî kültürün önemli bir parçasını oluşturan dinsel eğilimler ile bu alanlarda çalışan bilim insanlarının katkıları farklı yer ve zamanlarda olmak kaydıyla kişioğlunun özünde var olan inanma duygusuna cevap aramak için araştırılmaya devam etmektedir.

Dinler Tarihiyle ilgili yaptığı ve yaptırdığı çalışmalarla bu bilime sağladığı katkıların yanı sıra, Türk Dini Tarihi hakkındaki araştırmaları ile de Türkiye’de bu alandaki büyük bir boşluğu doldurduğuna inandığımız Prof. Dr. Şaban Kuzgun’un Hayatı, Eserleri ve Dinler Tarihi Bilimindeki Yeri çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir.

Giriş ve iki bölüm halinde, “Türkiye’de Bir Dinler Tarihçisi Prof. Dr. Şaban Kuzgun” adlı çalışmanın giriş kısmında; Dinler Tarihinin tanımı yapıldıktan sonra ülkemizde, İslam dünyasındaki ve batıdaki Dinler Tarihi çalışmalarının ışığında, özellikle Osmanlı’nın son dönemlerinde başlayan ve 1960’lı yıllara kadar geçen süredeki çalışmalar hakkında genel bir bilgi verilmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde; Şaban Kuzgun’un hayatı, doğumundan başlanarak çocukluk yılları, tahsil ve akademik hayatı, kişiliği, karakteri ve hatıraları ile ilgili bilgi verildikten sonra vefatı ile bölüm tamamlanmıştır. Ayrıca kaleme aldığı çalışmaları bu bölüm içinde ele alınarak, kitapları geniş bir şekilde

tanıtılmıştır. Tespit edebildiğimiz makalele, tebliğ, konferans ve ansiklopedi maddeleri isim olarak zikredilmiştir.

Şaban Kuzgun'un Çalışmalarında Uyguladığı Dinler Tarihi Metotları başlığını taşıyan ikinci bölümde; Dinler Tarihi araştırmalarında uygulanan Deskriptif, Filolojik, Fenomenolojik ve Karşılaştırmalı metotlar hakkında bilgi verildikten sonra Kuzgun'un, bu metotları eserlerinde nasıl uyguladığı imkânlar ve eldeki veriler ışığında açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmayla ilgili bilgiler kütüphane taraması sonucu elde edilmiştir. Kuzgun'un hayatı hakkındaki bilgilere özellikle ailesi, akrabaları ve onu yakından tanıyan kişilerle yapılan mülakatlar sonucu ulaşılmıştır. Dinler Tarihi metotlarını çalışmaları sırasında nasıl uyguladığı ise bütün eserleri incelenerek tespit edilmiş, elde edilen bilgiler deskriptif metotla yazıya aktarılmıştır.

Hocamızı beklenmeyen bir zamanda ve en verimli çağında elim bir kaza sonucu kaybetmenin üzüntüsünü hep yüreğimizde taşıyacağız. Tek tesellimiz geride bıraktığı kıymetli eserleri olacaktır. Bu vesile ile saygıdeğer hocam merhum Prof. Dr. Şaban Kuzgun Bey'i rahmetle anıyorum.

Doç. Dr. Hüsamettin KARATAŞ

Elâzığ-2021